

ГУЗЕНКО

Олена Павлівна

УДК 336.71 (075.8)

ШВАРЦ

Олександр Вікторович

**КРЕДИТНИЙ СЕГМЕНТ ЯК ВЕКТОР
БАНКІВСЬКОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК
ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ****LOAN BANKING SEGMENT AS A VECTOR OF
DEVELOPMENT BUSINESS SECTOR OF
UKRAINE**

кандидат економічних наук

кандидат економічних наук

Стаття присвячена взаємозв'язку кредитного сегменту з підприємницьким сектором України, включає графічну оцінку динаміки кредитного сегменту та містить пропозиції вирішення поставленої проблеми.

Статья посвящена взаимосвязи кредитного сегмента с предпринимательским сектором Украины, включает графическую оценку динамики кредитного сегмента и содержит предложения решения поставленной проблемы.

The present article is dedicated to the relationship loan segment and business sector of Ukraine, includes a graphical assessment of the dynamics credit segment and contains suggestions solve the problem.

Ключові слова: кредитний сегмент, банк, підприємницький сектор, кредит, резидент

Ключевые слова: кредитный сегмент, банк, предпринимательский сектор, кредит, резидент

Keywords: loan segment, the bank, the business sector, credit, resident

ВСТУП

Практична діяльність фінансово-кредитних установ засвідчила, що ринковий орієнтир розвитку вимагає від банків підвищення ефективності їх діяльності, конкурентоспроможності інструментів та послуг на основі впровадження ефективних форм господарювання й управління банківською діяльністю. Банки, виступаючи фінансовими посередниками в економіці забезпечують за допомогою позикового ресурсу, фінансування розвитку підприємницького сектору країни, а на цій основі, сприяють підтримці його конкурентоздатності. Проблема полягає в пошуку оптимальних методів для управління процесом кредитування підприємницького сектору, які б надали можливість більш предметно не лише надавати позиковий ресурс, а й встановлювати рівень його впливу на розвиток цього сектору. Для прийняття такого управлінського рішення необхідно: більш деталізовано розглянути існуючі наукові позиції на визначення сутнісної характеристики дефініції "кредит", дати оцінку сучасному стану кредитування підприємницького сектору; визначити можливі напрямки покращення процесу, який досліджується.

Вагомий внесок у розробку теоретичних і практичних засад управління кредитними операціями банків та їх аналітичної оцінки внесли вітчизняні вчені-економісти: Дзюблюк О.В., Малахова О.Л., Копилук О.І., Лагутін В.Д., Васюренко О.В., Кравченко М.С., Коваленко О.К., Омельченко С.І., Денисенко М.П., Міщенко В.І., Славянська Н.Г., Котковський В.С., Неізнестна О.В. та інші. Вченими економістами було сформульовано загальні принципи, форми і методи управління кредитними сегментами банківських установ, проте більшість

проблем пов'язаних з оцінкою, організацією та управлінням кредитами юридичних осіб, потребують подальшого наукового опрацювання. Не досліджено взаємозалежність між управлінням кредитами та забезпеченням розвитку підприємницького сектору економіки України.

МЕТА РОБОТИ

Метою розробки є дослідження характеристики дефініції "кредит", проведення оцінки динаміки зміни кредитного сегмента у сфері підприємницької діяльності та визначення напрямків покращення процесу, який вивчається.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

При вирішенні поставлених завдань застосовано такі методи дослідження: методи логічного аналізу, синтезу та узагальнення для вивчення теоретичних основ трактування дефініції "кредит", метод статистичної обробки результатів дослідження – для оцінювання впливу кредитного сегменту на розвиток підприємницького сектору економіки України; графічний – для узагальнення аналітичного матеріалу та наочного представлення результатів дослідження.

РЕЗУЛЬТАТИ

Кредитний сегмент в умовах ринку займає доволі значне місце в життєдіяльності підприємницького сектору економіки країни. За його допомогою з'являються фінансово-економічні відносини, які можна вважати довірою між підприємницьким сектором і банківською установою. Підприємницький сектор повинен вірити, що банк вчасно надасть кредит у необхідному розмірі та на вигідних умовах. А банк повинен бути впевненим, що підприємницький сектор, правильно скористається кредитом у визначений строк та зі сплатою належних

відсотків поверне раніше отриману суму позикового ресурсу.

Практика показує – кредитні операції вважаються найбільш ризиковим видом операцій комерційного банку. Разом з тим, саме цей вид операцій є одним із найефективніших, прибуткових способів розміщення ресурсів банку. У зв'язку з цим, проблема кредитного сегменту в банківській сфері вважається доволі актуальною.

Перш ніж розглянути кредитний сегмент через призму підприємницького сектору, варто звернутись до праць провідних вчених – економістів. Які визначають зміст дефініції "кредит". Так, О.Г Копилук та О.М. Музичка [1, с. 176] вважають, що кредит представляє собою "...економічну категорію, яка є виразом відносин між суб'єктами господарювання щодо надання й отримання позики в грошовій чи товарній формі на умовах повернення, строковості й платності". Дещо інше трактування дефініції "кредит" наводить група вчених під керівництвом професора В.І. Міщенка, вони вважають, що кредит виступає економічними відносинами, які виникають між кредитором і позичальником з приводу мобілізації тимчасово вільних коштів та використання їх на умовах повернення й оплати [2, с. 236-237].

Звернення до праці В.С. Котковського та О.В. Неізнестної [3, с. 156] показало, що дефініція "кредит" наділена відмінними рисами від дефініції "позика". З позиції зазначених науковців "кредит" виступає "... в певному плані як окремий випадок

відносин позики".

Дослідження поставленої проблеми показало, що О.В. Васюренко та К.О. Волохата, ототожнюють дефініції "кредит" та "позика". Так, вони стверджують, що "...кредитом (позикою) називається будь-яка угода між банком та контрагентом (клієнтом або іншим банком), згідно з якою банк за винагороду надає кошти у розпорядження контрагента на умовах строковості, повернення" [4, с. 147].

Фахівці банківської справи констатують, що саме кредитні операції посідають домінуюче місце серед операцій банку. Це пов'язано з тим, що існує взаємозв'язок усіх видів банківської діяльності із кредитними відносинами. Удосконалення кредитних відносин сприяє підвищенню конкурентоспроможності банківських послуг та розширенню клієнтської бази.

На думку О.В. Васюренко, з позиції менеджменту кредитних операцій, кредит є однією з найскладніших економічних категорій, характер об'єктивної необхідності якої зумовлений становлення і розвитком товарно-грошових відносин [5, с. 153].

О.В. Дзюблюк [6, с. 115] у монографічних дослідженнях на тему банки, підприємництва, констатує, що кредит є рухом вартості в інтересах реалізації певних потреб.

Узагальнюючи вищевикладені наукові позиції щодо дефініції "кредит" доцільно визначити деякі ключові риси її сутності (рис. 1).

Рис. 1. Ключові риси сутнісної характеристики дефініції "кредит"

Розкриття ключових рис сутнісної характеристики дефініції "кредит" надає можливість більш предметно звернутися до рольового кредитного сегменту в діяльності підприємницького сектору України. За останній період розвитку, підприємницький сектор економіки доволі активно починає впроваджувати різні інноваційні елементи функціонування. Наслідком таких подій стає, в умовах ринку, нестача власних фінансових ресурсів, що сприяє зверненню до позикового ресурсу. З одного боку кредитний ресурс забезпечує створення фінансової бази підприємницького сектору економіки України, з іншого боку, цей ресурс має платну основу та, як наслідок підвищує ризик прийняття дієвих рішень. Проте, у разі дійсного виваженого фінансового рішення кредитний сегмент може мати значний

рівень окупності та конкурентоспроможності серед інших джерел фінансування розвитку підприємницького сектору економіки України.

З практичної банківської та підприємницької діяльності відомо, що банківська установа, в ролі кредитора, та підприємницький сектор економіки, в ролі позичальника, відрізняються за місцем їх функціонування в процесі відтворення. Банківська установа (кредитор) акумулює і розміщує у вигляді кредитного джерела вільні ресурси в сфері обігу, а підприємницький сектор (позичальник) вико ристовує отриманий позиковий ресурс у циклі виробництва товару та його реалізації. Особливу увагу в даному випадку вважають В.І. Міщенко та Н.Г. Славянська приділяють цінновій політиці. Як стверджують вчені "...цінова політика в наданні

кредитних послуг передбачає обґрунтованість встановлення рівня процентних ставок за кредитами, тарифів, комісійних премій і знижок" [2, с. 262]. В свою чергу. О.В. Васюренко та К.О. Волохата наводять інший аргумент залучення кредитного сегменту у діалог між банками та юридичними особами. З позиції банку спрацьовує принцип вкладання позикового ресурсу у ті сфери підприємницького сектору економіки України. Які мають найбільш високу норму прибутку [4, с. 147].

Зокрема, у Щорічному Посланні президента до Верховної Ради України "Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році" наголошується на тому, що достатні обсяги ресурсної бази банків

давали змогу останнім продовжувати активно підтримувати кредитними ресурсами майже всі сектори економіки. Так, у 2012 році загальний обсяг кредитних вкладень у національній валюті збільшився на 21,6%, тоді як залишки кредитів наданих в іноземній валюті на 4,2% [7, с. 25].

З метою поглиблення результатів дослідження, автори вважають за доцільне, надати графічну оцінку динаміки обсягу кредитів наданих резидентам у розрізі секторів економіки. При цьому, аналітичний період дослідження буде обрано з 2006-2012 роки. Графічна оцінка кредитного сегменту у розрізі секторів економіки представлена на рисунку 2.

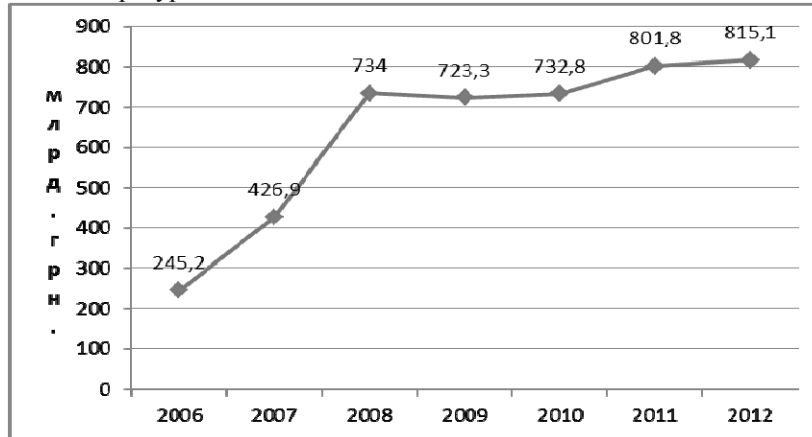

Рис. 2. Графічна оцінка динаміки кредитного сегменту отриманого резидентами України за 2006-2012 рр. (оброблено та систематизовано на основі [7, с. 376])

Графічна оцінка динаміки кредитного сегменту отриманого резидентами України у 2006-2012 роках надала змогу констатувати наступне:

- за період дослідження обсяг наданого кредитного сегменту резидентам України збільшився на 569,9 млрд. грн.;
- з кожним роком динаміка отриманого кредитного сегменту резидентами України збільшувалася: у 2007 році на 74,1%, у 2008 році –

71,9%, у 2010 році – 1,3%, у 2011 році – 9,4%, у 2012 році – 1,7%. Виключення виступає 2009 рік, який характеризує зниження обсягу кредитного сегменту на 10,4% млрд. грн.

- прийняти управлінське рішення спираючись лише на узагальнений інформаційний потік неможливо, доцільно визначити зміни, які відбулися зі складовими даного потоку (табл. 1).

Таблиця 1

Кредити отримані резидентами у розрізі секторів економіки України за 2006-2012 роки [інформаційний ресурс [7]]

Показник, млрд. грн.	Період дослідження, роки						
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Усього кредитів, у тому числі	245,2	426,9	734,0	723,3	732,8	801,8	815,1
Інші фінансові корпорації	2,7	5,9	9,8	14,0	13,4	16,4	16,2
Сектор загального державного управління	-	-	-	5,8	8,8	8,5	5,8
Нефінансові корпорації	160,5	260,5	443,6	462,2	501,0	575,6	605,4
Інші сектори економіки	82,0	160,5	280,6	241,3	209,6	201,3	187,7

Отримана інформація засвідчила наявну перевагу виділення кредитного ресурсу для нефінансових корпорацій. Саме цей сектор економіки України характеризується доволі значною тенденцією збільшення кредитного сегменту. У загальному обсязі

наданих кредитів нефінансові корпорації отримали найбільшу частку. Графічна оцінка питомої частки кредитів отриманих резидентами нефінансових корпорацій за 2006-2012 роки представлено на рисунку 3.

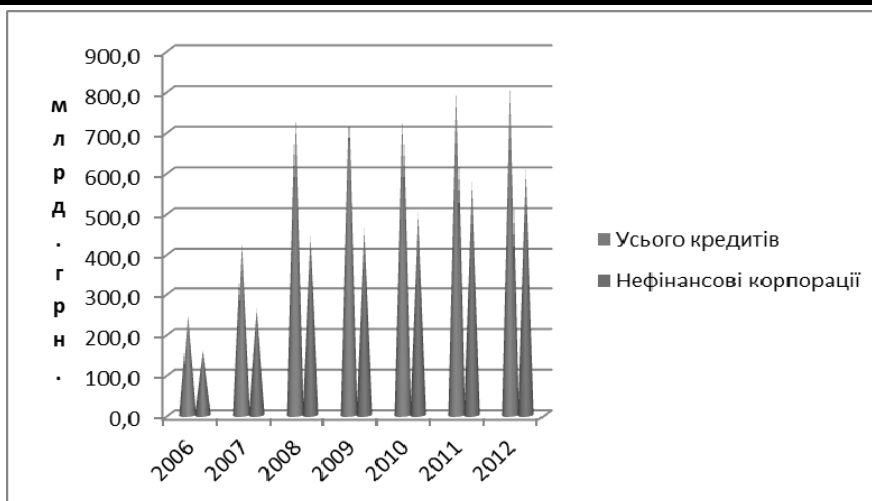

Рис. 3. Графічна оцінка динаміки питомої частки кредитного сегменту не фінансових корпорацій України за 2006-2012 рр.

Питома частка кредитного сегменту зросла у 2012 році до 74,3%. У порівнянні з періодами досліджень цей показник є найбільшим, що вказує на доволі високий рейтинг кредитного сегменту в економічному розвитку. З огляду на існуючі проблеми підприємницького сектора економіки України кредитний сегмент виступає саме тим джерелом фінансування, яке здатне забезпечити, в певній мірі, їх вирішення. Стає зрозумілим, що менеджмент підприємницького сектора повинна більш тісно налагодити співпрацю з банківськими кредитними менеджерами з позиції пошуку більш дієвих регуляторів, для підвищення якісного рівня використання позикового ресурсу. Сучасність доводить доцільність впровадження заходів взаємоузгодженості між кредитною політикою комерційних банків та політикою фінансування діяльності суб'єктів підприємницького сектора економіки України.

Окремих питань має стати правовий аспект. Мається на увазі удосконалення законодавчо - нормативних положень у сфері кредитування підприємницького сектора економіки України. Назріла необхідність розробки більш дієвих правових регуляторів, як з позиції комерційного банку (кредитора), так і з позиції суб'єктів підприємницького сектора (позичальника), в контексті підвищення ефективності надання і використання позикового ресурсу. Доцільно на макроекономічному рівні розробити Програму кредитування підприємницького сектора економіки України. Ключовими складовими даного нормативно-правового акту можуть бути:

- регулятори кредитного циклу, із врахуванням пільгових умов, для тих суб'єктів господарювання, які залучають значний обсяг позикового ресурсу;
- права, обов'язки та сфера відповідальності учасників кредитного циклу;
- чітко визначений порядок етапів організації кредитного циклу: отримання та розгляду кредитної

заявки; оцінка кредитоспроможності позичальника; укладання кредитної угоди; формування резерву під кредитні ризики; моніторинг і контроль якості кредитів.

Фактичне впровадження такої Програми на думку авторів, сприятиме підвищенню рівня кредитування суб'єктів підприємницького сектора економіки України так, як з'являється дієвий, правовий регулятор фінансово-кредитних відносин, котрий забезпечить прозорість процесу. Наслідком таких подій стане збільшення довіри підприємців до банків. Отже, з'являється взаємовигідна фінансово-кредитна співпраця між банківською установою та підприємцями.

ВИСНОВКИ

Результати проведених досліджень сприяють формулюванню наступних висновків. Підприємницький сектор України потребує позикового ресурсу, котрий здатен активізувати його функціонування в умовах ринку. Україні необхідно почати розробку нормативно-законодавчого акту, котрий став би Програмою кредитування підприємницького сектора економіки України. Банківський сектор має активізувати сферу маркетингових досліджень з позиції визначення більш пріоритетних напрямків вкладення кредитних ресурсів в підприємницьку сферу. Крім того, значної уваги потребує процес оцінювання результативності вкладення кредитних ресурсів.

Автори вважають, що проведення зазначеної аналітичної роботи банківськими кредитними менеджерами повинно бути постійним. Лише в такому випадку можна буде розраховувати на формування реалістичного інформаційного ресурсу, котрий буде основою прийняття управлінського рішення.

Перспективи подальших розробок з даної проблеми, на думку авторів, знаходяться в площині дослідження методологічних основ оцінювання впливу кредитного сегменту на розвиток юридичних

осіб України.

Література

1. Копилюк О. І., Музичка О. М. Банківські операції. 2-ге вид. випр. і доповн. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 536 с.
2. Банківські операції: підручник / [Мищенко В.І, Слав'янська Н.Г., Коренева О.Г. та ін.] ; за ред. В.І. Мищенка, Н.Г. Слав'янської. – К.: Знання, 2006. – 727 с.
3. Котковський В.С. Банківські операції: навч. посіб. для студ. вузів / В. С. Котковський, О.В. Неізнана. - К.: Кондор, 2011. - 498 с.
4. Васюренко О.В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: Навчальний посібник.

– К.: Вид-во "Знання", – 2006. – 624 с.

5. Васюренко О.В. Банківський менеджмент: Посібник.- К.: Видавничий центр "Академія", 2001.- 320с.

6. Дзюблюк О. В. Банки і підприємства: кредитні аспекти взаємодії в умовах ринкової трансформації економіки: монографія / О.В. Дзюблюк, О. Л. Малахова. – Тернопіль: Вектор, 2008. – 324 с.

7. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К.: НІСД, 2013 – 576 с.

КОНСУЛЬТАЦІЇ

Яким чином здійснюється оподаткування операцій банків з відступлення права вимоги та факторингових операцій?

(продовження, початок на стор. 27, 30,35)

Таким чином, на погляд банківської спільноти, відсутні достатні правові підстави для визнання податковими органами вищевказаних правочинів нікчемними. **Продаж банком права грошової вимоги за кредитним договором на підставі договору відступлення права вимоги не є фінансовою послугою, а зазначений договір не є договором факторингу.**

На думку НАБУ, відповідні норми ст. 153.5 ПК, які визначають оподаткування операцій з відступлення зобов'язань, застосовуються як до операцій з відступлення права вимоги так і до операцій факторингу.

Є ще одне актуальне та проблемне питання пов'язане з договорами факторингу. Так, *Державна податкова служба України (далі – ДПСУ) в листі від*

27.07.2012 №13382/6/15-1415 надала податкову консультацію наступного змісту: "включення до витрат плати за фінансування за договором факторингу нормами п. 153.5 ст. 153 ПКУ не передбачено".

Однак за своєю суттю операції факторингу є частиною операційної діяльності банку платника податку і плата фактору за фінансування за договором факторингу повинна включатися до складу витрат для цілей податку на прибуток. Крім того згідно із першим розділом ПКУ витрати для цілей розрахунку податку на прибуток підприємств, що прямо пов'язані з операційною діяльністю можуть визначатися відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку.